

חולין דף ד'

הקדמה

הגמרא הביאה שנחלקו בדין שחיטת כותי. לאביי לכתחילה מותר כשישראל עומד על גביו, ובדיעבד גם אם נכנס ויוצא מותר כשבודק אם אוכל. ולרבא כשישראל יוצא ונכנס מותר לכתחילה, וכשמצא ששחט מותר כשבודק אם אוכל.

ומביאה הגמרא ברייתא בעניין. תנו רבנן, שחיטת כותי מותרת. במה דברים אמורים? כשישראל עומד על גביו, אבל בא ומצאו ששחט, חותך כזית ונותן לו. אם אכלו, מותר לאכול משחיטתו. ואם לאו, אסור לאכול משחיטתו. ומביאה הברייתא דין נוסף דומה, מצא בידו מחרוזות של צפרים, קוטע ראשו של אחד מהן ונותן לו. אכלו מותר לאכול משחיטתו, ואם לאו אסור לאכול משחיטתו. ואומרת הגמרא, שאביי ורבא דייקו כשיטתם מהברייתא. אביי דייק מהרישא שהתירה כשהישראל עומד על גביו, אבל משמע שאם יוצא ונכנס אין מתירים לו לשחוט כך לכתחילה. רבא דייק מהסיפא, שמה שהצריכה הברייתא לבדוקו זה רק כשמצא ששחט, אבל יוצא ונכנס מותר לתת לו לשחוט לכתחילה. ומבארת הגמרא, שאין קושיא לאביי מהסיפא, שהכוונה ב'בא ומצאו' זה שיוצא ונכנס. וכן אין קושיא לרבא מהרישא, שמה שכתוב עומד על גביו, ניתן להעמיד גם כשהוא יוצא ונכנס.

בדיקת הכותי מועילה כשממעך את שואלת הגמרא, כיצד התירה הברייתא את העופות על ידי בדיקת עוף אחד, מדוע אין לחשוש שמא הכותי בחר לאכול רק את העוף ששחט כשורה אבל אין זה מוכיח על כל העופות? אמר רב מנשה²⁰, שהישראל שבודקו מכניסן תחת כנפיו ואין הכותי מכיר איזה נתן לו. שואלת הגמרא, אולי הכותי נתן סימן באחד מהעופות ויודע שלא לאכול אלא את העוף הזה? אמר רב משרשיא, שהישראל ממעך וכותש אף העוף שנותן לכותי. שואלת הגמרא, ואולי הכותים סוברים ש'אין שחיטה לעוף מן התורה'²¹?

20 סימן: מכניס איזמל בזכרים.

21 הואיל ואין כתובה וביחה במפורש אלא בבקר וצאן, 'זוכחת מבקרך ומצאנך', ואנו לומדים בהיקש מ'זאת תורת

עונה הגמרא, שאף אם נאמר כן, הרי כל שאר הלכות שחיטה שאינם מפורשים בתורה, כיצד סומכים עליהם? אלא כיון שהוחזקו לקיימם סומכים עליהם.

ומביאה הגמרא, מחלוקת תנאים אם אכן סומכים על הכותים במצוה שאינה כתובה בפירוש בתורה אלא שהחזיקו בה. ששנינו בברייתא, מצת כותי מותר לאוכלה, ולא חוששים לחמץ בפסח, ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח²². רבי אליעזר אוסר ואפילו באכילה, לפי שאין בקיאין בדקדוקי מצות כישראל בשמירה ואבחנה בין שיאור לסידוק, בין הכסיפו פניו ללא הכסיפו פניו. רבי שמעון בן גמליאל אומר, כל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקין בה יותר מישראל.

נאמנות כותים במצווה שאינה מפורשת בתורה

שואלת הגמרא, מה החידוש במה שאמרה הברייתא שאדם יוצא ידי חובתו בפסח במצת כותי, הרי היא מותרת וודאי שיוכל לצאת בה? עונה הגמרא, שהייתי אומר שאמנם הם שומרים להחמיץ, אולם אין מקפידים לעשותה לשם מצה של מצוה, לכך השמיעה הברייתא שיוצאים בה ידי חובה. מבארת הגמרא, שלרבי אליעזר מצת כותי אסורה אפילו באכילה, שלשיטתו אינם בקיאים בשימור, ויש לחשוש שהחמיצה.

יוצאים במצת כותי שנאמנים לעשותה לשמה

שואלת הגמרא, מה ההבדל בין התנא קמא למה שאמר רבן שמעון בן גמליאל כל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקין בה יותר מישראל, הרי לשניהם היא מותרת? עונה הגמרא שנחלקו לגבי דבר שכתוב בתורה אולם איננו יודעים אם החזיקו בזה. תנא קמא סובר כיון שכתובה בתורה נאמנים עליה אף על גב שלא אחזיקו בזה. ורבן שמעון בן גמליאל סובר שרק אם הם מוחזקים בזה נאמנים. שואלת הגמרא, אם כן היה לרבן שמעון בן גמליאל לומר 'אם החזיקו' הרבה מדקדקים וכו'? אלא אומרת הגמרא, שההבדל ביניהם במצווה שלא כתובה והחזיקו בה. שלתנא קמא כיון

דבר שכתוב בתורה אולם אין ידוע אם כותים החזיקו בזה

הבהמה והעוף' ששחיטה בעופות מהתורה. אבל לשיטתם לא דורשים כן. רש"י.
22 שהכתוב קבעו חובה לאכול מצה בלילה ראשונה, דכתיב (שמות יב, יח) 'בערב תאכלו מצות', ואם ישב ולא אכל – עבר בעשה. רש"י.

שאינה כתובה בתורה אינם נאמנים. ולרבן שמעון בן גמליאל כיון שהחזיקו בה נאמנים. ומכאן שתנאים נחלקו בדבר שהכותים מוחזקים לשמור אך אינה כתובה בתורה.

הגמרא מבארת שמה שאמר רבא, שמותר לישראל המומר אוכל נבילות לתיאבון לשחוט כשנותנים לו סכין, זה משום שאותו מומר כשבא לידו היתר לא עושה איסור. שואלת הגמרא, אם כן גם אם לא בדקו לו סכין הוא לא ישחוט באיסור? עונה הגמרא, שהוא לא יטרח לחפש סכין אחרת של היתר.

אמרו חכמים לרבא, יש ברייתא המסייעת לשיטתך, שכל מי שאינו עושה להכעיס ויש לפניו היתר, לא נחשד שיאכל איסור. שנינו, עוברי עבירה שלא מבערים חמץ בפסח מפני הפסידה, מותר לקנות מהם חמץ לאחר הפסח אפילו שודאי שלא אפאוהו לאחר הפסח, שהואיל ויכולים להחליף חמצם עם הגוי²³ לא ימכרו של היתר²⁴. וסברו לומר שהתנא הוא רבי יהודה, הסבור שחמץ אחר הפסח אסור מהתורה, ושניחנו שהחמץ שמוכרים הוא מותר כיון שהם מחליפים הרי שאינם חשודים לאכול איסור במקום שניתן לאכול כשר.

שואלת הגמרא, ואולי הביאור כרבי שמעון, הסובר שחמץ אחר הפסח מדרבנן, וממילא רק בדבר שהוא מדרבנן הקלו אבל לא בדבר האסור מהתורה? עונה הגמרא, אפילו אם נעמיד כרבי שמעון, הרי בברייתא שנינו 'מפני שמחליפין' שהמשמעות שודאי מחליפין. ונלמד מכאן שאם בדרבנן שאיסורו קל יותר אינם עוברים על איסור במקום שיש היתר. בדבר האסור מהתורה כנבילה ודאי שלא יעברו על איסור בזמן שיש להם היתר.

ומביאה הגמרא עוד ברייתא לסייע לרבא. ששנינו, הכל שוחטים ואפילו כותי ואפילו ערל ואפילו ישראל מומר. ולכאורה יד לברר מה כוונת הברייתא ב'ערל'? אם הכוונה שמתו אחיו מחמת מילה, הרי הוא כישראל ללא פגם? אלא מדובר שהוא מומר שלא למול, והתנא סובר

23 שאין איסור הנאה תופס חליפין חוץ מעבודת כוכבים והקדש ושביעית; וי"א שאף לעצמו מותר, וטעות הוא בידם, דאם כן מצינו דמים לחמץ בפסח ולשור הנסקל: שאם רצה מוכרו לעובד כוכבים. רש"י.

שמומר לדבר אחד אינו מומר לכל התורה. ולכאורה מה הכוונה בסיפא של הברייתא 'ואפילו ישראל מומר', אם מומר הכוונה שאינו מקיים את אחת מהמצוות, אבל שחיטה מקיים, זה אותו הדבר כברישא! אלא שהוא מומר לאכול נבילות לתיאבון²⁵, וזה ראייה לרבא? דוחה הגמרא, שבאמת אם הוא מומר לנבילות אין אוכלים משחיטתו, כיון שמתוך הרגלו זה נראה לו כמותר. וכוונת הברייתא למומר לעבודת כוכבים, שהייתי אומר שמשום חומרתו²⁶ נפסל, לזה השמיעה הברייתא שכשר. וזה כפי מה שאמר רב ענן בשם שמואל, ישראל מומר לעבודת כוכבים מותר לאכול משחיטתו.

ומביאה הגמרא, שהמקור לדין שאמר רב ענן בשם שמואל שישראל המומר לעבודה זרה מותר לאכול משחיטתו, נלמד ממה שיהושפט מלך יהודה שהיה צדיק גמור נהנה מסעודת אחאב על אף שהיה עובד לעבודת כוכבים²⁷. שואלת הגמרא, ואולי לא אכל. עונה הגמרא שכתוב שהסיתו ואין הסתה בדברים בלבד. שואלת הגמרא ממה שנאמר: "כִּי יִסִּיתָךְ אֶחֱיָךְ?" עונה הגמרא, הכוונה שמסיתו באכילה ושתייה. שואלת הגמרא והרי נאמר: "וְנִתְּסִיתָנִי בּוֹ לְבַלְעוּ חֲנָם?" עונה הגמרא, שכלפי מעלה הסתה היא בדברים. אבל אדם עיקר ההסתה שלו באכילה ושתייה. שואלת הגמרא, ואולי רק שתה ולא אכל? תמהה הגמרא, והרי כשם שהיין לא נאסר גם בשרו לא ייאסר מאותה הסיבה ש'מומר לעבודת כוכבים אינו כמומר לכל התורה כולה'? מבארת הגמרא את השאלה, היין היה מותר כיון שלא ראוהו שנסכו, ועדיין 'סתם יינם' לא נאסר²⁸. אבל הבשר שלא ראינו כיצד נשחט נאמר שאסור כיון ש'מומר לעבודת כוכבים הוא כמומר לכל התורה'? עונה הגמרא, או שאין זה דרך ארץ שמלך ישתה בלא לאכול. או שלמדים ממה שנאמר "ויזבח וכו' ויסיתהו" שהסיתו בזביחה.

שואלת הגמרא, אולי יהושפט אכל מסעודת אחאב כיון שעובדיה שחט?

25 והדבר נטרך לחדש שגם למצווה שהוא חשוד יש לו נאמנות במקום שמצוי לו כשר. רש"י.

26 דאמר מר: 'חמורה עבודת כוכבים, שכל הכופר בה – כמודה בכל התורה כולה'. רש"י.

27 ולנבילות לא נחשד שיתכן ורק לעודת כוכבים הכביד עליהם יצרם. רש"י.

28 שעדיין לא נאסר ייגן של עובדי כוכבים שזה מ"ח דבר שגזרו תלמידי שמאי והלל. רש"י.

עונה הגמרא, שכתוב "לרוב" ועובדיה לא היה מספיק לבדו לשחוט לכולם. ואין לומר ששעת אלפים שלא כרעו לבעל שחטו, שהרי הם התחבאו מאיזבל. שואלת הגמרא, אולי הממונים בביתו של אחאב היו כשרים והם שחטו?²⁹ עונה הגמרא שאין לומר כן, שנאמר: "מִשָּׁל מִקְּשִׁיב עַל דְּבַר שֶׁקֶר כָּל מִשְׁחָתָיו רָשָׁעִים". ואין לומר שמשרתיו של יהושפט היו רשעים והם אכלו משחיטת אחאב ויהושפט לבד אכל משחיטת עובדיה, כיון שמהכתוב למדים שמושל שדובר אמת משרתיו צדיקים. שואלת הגמרא, ואולי אחרב ואנשיו אכלו משחיטתם ויהושפט ואנשיו אכלו ממה שהם עצמם שחטו? עונה הגמרא, שיהושפט לא היה נבדל ממנו, שלא חשד בו. ומכאן למדים, שמומר לעבודת כוכבים אינו מומר לכל התורה כולה.

יהושפט לא חשד באחאב וראיה שישבו כגורן כשל סנהדין
ומבררת הגמרא מנין שיהושפט לא חשד באחאב. אם ממה שנאמר: "ויאמר יהושפט

אל מלך ישראל כמוני כמוך כעמי כעמך" שנשמע שסמכו זה על זה, אם כן מה כוונת הכתוב "כסוסי כסוסיך" האם הכוונה שהשוה אותם לעניין איסור והיתר? אלא על כרחך אמר כן לענין המלחמה, שמה שיהיה עם סוסיך יהא לסוסי. ואם כן יש לפרש כך גם את תחילת הכתוב, שאמר לו מה שיהיה עליך ועמך יהא עלי ועל עמי. אלא ניתן ללמוד זאת מהכתוב: "ומלך ישראל ויהושפט מלך יהודה יושבים איש על כסאו מלובשים בגדים בגורן פתח שער שומרון". מה הפירוש 'גורן'? אין לומר שהכוונה לגורן ממש, שלא יתכן ששער שומרון היה גורן, אלא שאופן ישיבתם היה דומה לגורן. וכפי ששנינו לעניין סנהדרין שישבו כחצי גורן עגולה כדי שיראו זה את זה. וגם כאן הכוונה שישבו בחיבה ובריעות ובאגודה אחת, כסנהדרין שאין חושדים זה בזה.

29 כיון שהיו בבית אחאב לא יראו מאיזבל שכן עובדיה ממונה על ביתו וצדיק גמור היה. רש"י.

